

Voor de rest van deze Strandloper hopen we weer wat dichterbij huis te blijven. Hiermee kan bewezen worden, dat als je veel wilt zien, het helemaal niet alleen op de wijde verten aan hoeft te komen. Het is ook dichtbij te vinden, zoals uit de volgende bijdragen zal blijken.....

EEN MERKWAARDIG TERREINTJE BIJ DE RUIGENHOEK.

Enkele jaren geleden werd een gedeelte van de provinciale weg nr. 1 aangelegd, waarbij ook een ongelijkvloerse kruising met de Vogelaarsdreef tot stand kwam. De heer W.v.d.Niet maakte mij attent op een bermgedeelte bij de afrit van de provinciale weg bij de Ruigenhoek, waar hij verschillende soorten anjers had aangetroffen.

Twee bezoeken aan deze berm in augustus 1981 leverden een merkwaardige verzameling vondsten op. Dat deze soorten hier op natuurlijke wijze zijn gaan groeien, lijkt hoogst onwaarschijnlijk, omdat de soorten die hier dicht bijeenstaan, in natuurlijke terreinen zelden of nooit in elkaars gezelschap worden aangetroffen. Er zijn aanwijzingen dat een liefhebber van "heemplanten" uit de omgeving van Lisse op deze plaats af en toe wat zaad strooit. Hoewel hierdoor een opvallend stukje berm ontstaat, waar het goed botaniseren is, moet hier toch gesproken worden van een afkeurenswaardige floravervalsing.

De bedoelde groeiplaats ligt op een kleine helling die op het zuidoosten is gericht. Aan de bovenzijde wordt de ongeveer drie meter brede strook begrensd door wat eikenhakhout. In de naaste omgeving groeien allerlei soorten van de kalkarme duinen, zoals Struikheide en Zandblauwtje. De groeiplaats met de bijzondere soorten valt sterk op door de totaal afwijkende vegetatie op een iets kleiige bodem, die niet geheel met de planten is bedekt. Waar deze grond van afkomstig is, is niet bekend.

De meest opvallende planten waren:

Prachtanjer	- Dianthus superbus
Karthuizer anjer	- Dianthus carthusianorum
Slanke mantelanjer	- Petrorhagia prolifera
Kalkbedstro	- Asperula cynanchica
Wilde ridderspoor	- Delphinium consolida
Grijskruid	- Berteroa Incana
Rechte ganzerik	- Potentilla recta
Keizerskaars	- Verbascum phlomoides
Algerijns kaasjeskruid	- Malva mauritanica

Verder stond op dit terreintje veel Smalle Weegbree, Canadese fijnstraal en hier en daar wat Grasklokjes en Sint-Janskruid. De talrijkste soort was hier ongetwijfeld de Slanke mantelanjer. Deze soort bleek zich ook enigszins buiten het desbetreffende bermgedeelte verspreid te hebben.

Jelle van Dijk

- - - - -

DE FLORA IN EN LANGS DE SLOTEN

De meeste natuurliefhebbers gaan bij voorkeur op onderzoek in de duinen of in de bossen van de landgoederen. Het open polderland trekt veel minder belangstelling. Hierdoor is onze kennis van flora en fauna wat eenzijdig op duinen en bossen georiënteerd.

Bij het broedvogelonderzoek in de periode 1973-1977 voor het project Avifauna West-Nederland bleek reeds, dat het boekje "Vogels van Noordwijk" uit 1972 vrij onvolledig was voor wat betreft de vogels van het polderland.

Na een onderzoekje dat word uitgevoerd in juli en augustus (en nog een enkele keer in september) 1981, waarbij op 16 plaatsen de plantengroei in en langs de sloten werd genoteerd, bleek dat ook in het boekje "De Flora van Noordwijk" uit 1978 het polderland veel minder aandacht heeft gekregen dan de duinen en de landgoederen. Zo werden bij dit onderzoekje meer dan 10 soorten aangetroffen, die nog niet eerder in Noordwijk gevonden waren. Bovendien bleek een flink aantal soorten veel algemener voor te komen dan in de "Flora van Noordwijk" staat aangegeven.

De keuze van de sloten in elk gebied is vrij willekeurig geweest; wel werd er naar gestreefd om steeds een brede sloot of vaart en enkele smalle sloten te bekijken. In de volgende deelgebieden werden steekproeven genomen:

Noordwijks middengebied	de Noordwijkerhoutse Geest langs de Gooweg
het Vinkenveld	grasland bij Sancta Maria
de Klei	het Langeveld
polder Hoogeweg-achter Offem	oevers van het Oosterduinse meer
de Elsgeester polder bij Voorhout	bollenland bij de Ruigenhoek
de Bronsgeest	Hoogeveense polder tussen de Leidse vaart en
de Leeweg	Nw.'hout
de Noordzijder polder	Leidse vaart tussen De Zilk en station Lisse
Oud Leeuwenhorst	

Het inventariseren van slootvegetaties is dikwijls geen eenvoudige zaak. Diverse soorten behoren tot de geslachten, waarvan de soorten moeilijk te determineren zijn, zoals de basterdwederiken (*Epilobium*), de zeggen (*Carex*) en de russen (*Juncus*). Het determineren wordt soms bemoeilijkt doordat van enkele soorten alleen planten met rijpe vruchten kunnen worden gedetermineerd. Een tweede bezoek later in het seizoen is in zo'n geval noodzakelijk. Dikwijls had een dergelijk bezoek geen zin, omdat in de tussentijd de slootkant was gemaaid en de sloot was geschoond. Hierdoor ontstonden moeilijkheden bij het determineren van enkele soorten fonteinkruiden (*Potamogeton*), Witte waterkers (*Nasturtium*) en tandzaad (*Bidens*). Aan de andere kant zullen een aantal soorten zijn gemist, omdat ze juist in het voorjaar bloeien, en in de zomer nauwelijks nog terug te vinden zijn.

Door dit alles zal de lijst van gevonden planten in de toekomst zeker nog kunnen worden uitgebreid.

Bij het onderzoek viel al spoedig op, dat er een groot verschil bestaat tussen de plantengroei van sloten in weiland en van sloten in bollenland. In weilanden is vaak een geleidelijke overgang van land naar water aanwezig, doordat het vee de slootkanten vertrapt heeft. In deze strook, die soms wel 2 meter breed kan zijn, groeit nogal eens het Moeraszoutgras. Ook werd hier en daar Moerasmuur, Waternavel en Penningkruid aangetroffen. Tussen de pollen en bulten groeit vaak het Groot Moerasscherm, dat evenwel in dergelijke omstandigheden zeer laag en klein blijft. Ook Gewone Waterbies, Zomprus, Mannagras en Kluwenzuring werden hier gevonden. Een opvallende plant aan de waterkant van zulke sloten is het Pijptorkruid. Op plaatsen die eerst geheel zijn kaal getrapt, maar later minder worden betreden, groeit soms massaal de Beekpunge. In de sloten zelf groeit vrijwel steeds het Schede-fonteinkruid, gedoord Hoornblad, Stijve Waterranonkel en Smalle Waterpest. In de polder achter Offem waren enkele sloten vrijwel dichtgegroeid met Lidsteng. Hoewel niet op alle plaatsen het kroos werd gedetermineerd, werd wel het voorkomen van het Puntkroos bijgehouden. Deze soort bleek vooral in de weilandsloten te groeien. Ook werd hier herhaaldelijk de Rode Waterereprijs aangetroffen. Deze plant is dikwijls voor een deel ondergedoken, waarbij alleen een deel van de bloeistengel boven water uitsteekt. De Blauwe Waterereprijs, die veel op de rode lijkt, komt in de graslandsloten vrijwel nergens voor. Deze soort werd vooral gevonden in greppels, die in de zomer droogvallen. Dergelijke greppels vind men vooral in het bollenland.

Langs sloten waar het vee niet de kans krijgen kan, alles af te grazen en de oevers te vertrappen, kunnen zich fraaie vegetaties ontwikkelen, waarin Kleine Watereppe, Waterzuring, Krulzuring, Moerasvergeet-mij-nietje, Gele Lis, Grote Watereppe, Kalmoes, Grote Egelskop, Watermunt en Witte Waterkers opvallen. Indien een sloot niet regelmatig wordt geschoond, kan de sloot tenslotte geheel dichtgroeien. Een dergelijke ontwikkeling heeft zich bij de ringvormige sloot bij de Halle op Oud Leeuwenhorst voorgedaan. Hier is de voormalige sloot geheel gevuld met een dik veenpakket, waar we nu soorten als Echte Valeriaan, Kale Jonker, Pluimzegge, Gewone Zegge, Oeverzegge, Smalle Stekelvaren, Rietorchis en Pitrus aantreffen. In de door paarden vertrapte strook bij deze verlande sloot groeit massaal de Egelboterbloem, terwijl het Moeraszoutgras hier ook niet ontbreekt.

Bij de sloten en zandvaarten in het bollenland is het van groot belang, hoe de oevers worden behandeld. Helaas wordt op enkele plaatsen nog steeds met chemische middelen de vegetatie doodgespoten. Op andere plaatsen wordt de oever enkele malen per jaar gemaaid, en is er van een goed ontwikkelde oevervegetatie geen sprake. Op plaatsen waar langs de sloot een pad loopt, kan de begroeiing zich doorgaans beter ontwikkelen. Fraaie begroeiingen werden aangetroffen langs vaarten bij de Leeweg, langs de Gooweg en bij de Ruigenhoek. Veel voorkomende soorten waren hier: Zwanebloem, Gele Lis, Kleine Watereppe, Groot Moerasscherm, Zeebies, Liesgras, Grote Egelskop, Waterzuring, Wilde Bertram. In het water groeit hier vaak opvallend veel Watergentiaan en Veenwortel. Het Schedefonteinkruid ontbreekt hier ook vrijwel nergens, maar ook werd Gekroesd Fonteinkruid, Doorgroeid Fonteinkruid en Glanzig Fonteinkruid gevonden. Evenals in veel graslandsloten werd ook in de bollenlandsloten -als ze ondiep waren- het ander water bloeiende plantje Zannichellia gevonden.

Bij het Oosterduinse meer en de Ruigenhoek heeft zich op sommige plaatsen een weelderige vegetatie in en langs de zandvaarten kunnen ontwikkelen. Langs de waterkant drijven grote pollen Waterscheerling, terwijl de moerassige oevers begroeid zijn met Grote Lisdodde, Harig Wilgenroosje, Liesgras, Gele Waterkers en Watermunt. Ook treffen we hier soorten aan als Moeraslathyrus, Blauw Glidkruid, Poelruit, Koninginnekruid, Scherpe Zegge, Pluimzegge en Rietorchis.

De Leidse Vaart en de Steenggracht zijn in onze omgeving de enige vaarten, die wat breder en dieper zijn dan de meeste zandvaarten in de bollenstreek. Een opvallende soort langs de Leidse Vaart, was de Kleine Lisdodde. Verder groeide hier veel Ruwe Bies, Grote Lisdodde, Zwanebloem, Kalmoes, Harig Wilgenroosje en Waterscheerling.

Het voert te ver om hier een volledige lijst van de gevonden soorten per locatie op te nemen. Een kopie van deze lijst kan op verzoek wel worden toegestuurd of opgehaald.

Volstaan wordt hier met het vermelden van de soorten, die nog niet in de Flora van Noordwijk werden genoemd van die soorten waarvan de verspreiding anders is dan in de Flora van Noordwijk staat aangegeven.

De nieuwe soorten voor de Flora zijn onderstreept. Hierbij zijn enkele soorten ook reeds in 1979 bij het Oosterduinse meer aangetroffen.

Liderus - Equisetum palustre: algemeen langs greppels in het bollenland

Holpijp - E.fluviatile: vrijwel nergens ontbrekend en plaatselijk massaal

Grote Kroosvaren - Azolla Filiculoides: plaatselijk zeer talrijk

Kluwenzuring - Rumex conglomeratus: in en langs veel graslandsloten

Waterzuring - R.hydrolapathum: vrijwel overal aanwezig

Moeraszuring - R.Palustris: hier en daar langs zandvaarten

Watermuur - Myosoton aquaticum: bij de Ruigenhoek en het Oosterduinse meer

Egelboterbloem - Ranunculus flammula: op Oud Leeuwenhorst

Gele Plomp - Nuphar lutea: in diepere vaarten overal te vinden

Waterlelie - Nymphaea alba: ook buiten de landgoederen te vinden

Aarvederkruid - Myriophyllum spicatum: in veel ondiepe sloten in het bollenland

Groot Moerasscherm - *Apium nodiflorum*: algemeen
Waterscheerling - *Cicuta verosa*: Leidse vaart, Oosterduinse Meer ,Ruigenhoek
Grote Watereppe - *Sium latifolium*: hier en daar langs zandvaarten
Zompvergeetmijnietje - *Myosotis caespitosa*: algemeen
Veelkleurig vergeetmijnietje - *M.discolor*: rijke groeiplaats in de Noordzijderpolder
Blauwe Waterereprijs - *Veronica anagallis aquatica*: algemeen in greppels/polder
Ruw Walstro - *Galium uliginosum*: hier en daar langs sloten
Wilde Bertram - *Achillea ptarmica*: hier en daar langs zandvaarten
Reukloze Kamille - *Matricaria maritima*: vaak op beschoeiingen van brede vaarten
Smalbladig Kruiskruid - *Senecio erocifolius*: enkele planten in de Noordzijderpolder
Gele Kamille - *Anthemis tinctoria*: enkele planten bij het Oosterduinse meer
Vergroeidbladig Tandzaad - *Bidens connatus*: bij Noordwijkerhout en op Oud-Leeuwenhorst
Smalle Waterpest - *Elodea nuttallii*: algemeen en vaak zeer talrijk
Middelste Waterweegbree - *Alisma lanceolatum*: in veel sloten en vaarten
Moeraszoutgras - *Triglochin palustris*: Oosterduinse meer en slootkanten in weiland
Dichtbladig Fonteinkruid - *Potamogeton densus*: achter Sancta Maria
Gekroesd Fonteinkruid - *P.Crispus*: hier en daar in zandvaarten en sloten
Doorgroeid Fonteinkruid - *P.perfoliatus*: hier en daar in zandvaarten en sloten
Glanzig Fonteinkruid - *P.lucens*: bij de Ruigenhoek en op Oud-Leeuwenhorst
Drijvend Fonteinkruid - *P.natans*: slechts op twee plaatsen enkele planten
Zannichellia - *Zannichellia palustris*: algemeen in ondiepe sloten
Zomprus - *Juncus articulatus*: zeer algemeen
Biezeknoppen - *J.subuliflorum*: in het middengebied v.Noordwijk, op Oud-Leeuwenhorst
Padderus - *J.subnodulosus*: algemeen
Veldrus - *J.acutiflorus*: langs de Duinweg bij Puik en Duin
Zeegroene rus - *J.inflexus*: Oosterduinse meer
Platte Rus - *J.compressus*: Oosterduinse meer
Duinrus - *J.alpino articulatus ssp.atricapillus*: Oosterduinse meer
Slanke Waterbies - *Eleocharis palustris uniglumis*: Oud Leeuwenhorst
Borstelbies - *Scirpus setaceus*: Oosterduinse meer, veel minder dan in 1979!
Scherpe zegge - *Carex acuta*: bij de Ruigenhoek
Late zegge - *C.serotina*: veel bij Oosterduinse meer
Blauwe Zegge - *C.panicea*: veel bij Oosterduinse meer
Mannagras - *Glyceria fuitans*: algemeen in veel smalle sloten
Watergras - *Catabrosa aquatica*: algemeen in veel smalle sloten
Rietzwenkgras - *Festuca arundinacea*: één grote pol bij de Ruigenhoek

J.van Dijk
L.Hellenberghof 32
2202 XT Noordwijk
tel. 01719 - 10833

- - - - -

De heerlijk eetbare garnaal,
levert ons ook een strandverhaal.

Een garnalenvisser op het strand heeft nooit te klagen over aandacht voor zijn vangsten. Ik beschouw het steeds als een buitenkansje om de buit te inspecteren, die na de trekarbeid wordt binnen gehaald. Het is beslist niet alles garnaal wat de klok slaat, als het net op het droge wordt gesleept. Dit soms wel tot ongenoegen van de in de weer zijnde visser. Maar we beperken ons dit keer tot de Garnaal (*Crangon crangon*).

We moeten dit diertje plaatsen in de groep van de krabben en de kreeften. Evenals deze dieren bezit de Garnaal een 10-tal poten. Je moet wel even goed kijken om